

Umenie tvorivej reči

Milada Perháčová

Čo znamená reč pre dnešných ľudí? Považujeme ju za niečo tak samozrejmé, že nám ani vo sne nenapadne, že by tu odrazu nebola. A podľa toho s ňou aj zaobchádzame. Dnes už aj takmer vo všetkých oblastiach umenia, kde by mala reč znieť adekvátne umelecky, slúži len na vyjadrenie obsahu a významu, nepovšimnutá, zanedbaná. V poézii, ktorá by bez reči nemohla existovať, tu ešte nachádzame – u dobrých básnikov – že nenechávajú v popredí svojich diel len prozaický obsah, ale podarí sa im vyskladať slová, verše, strofy, atď. tak, že to, čo chcú vyjadriť zaznieva aj skrze reč samotnú – cez to aké hlásky utvárajú slovo, použitý rytmus, melódiu vety, štruktúru celej básne atď., a títo majstri slova nechávajú tak zaznieť aj krásu, bohatstvo a potenciál reči ako takej.

To, o čo sa snažíme my v práci s rečou – môžeme to nazvať rečové utváranie – je, že sa obraciame k reči samotnej, snažíme sa ju spoznávať z pozície akú nám poskytuje naše dnešné fyzicko-duševne-duchovné založenie. Prostredníctvom rôznych rečových cvičení a iných prostriedkov sa snažíme najprv si uvedomiť, čo nám vlastne jazyk všetko umožňuje, čo nám poskytuje, aby sme vyjadrili svoje myšlienky, city, vôľu a pod. Je to aj znovuobjavovanie toho, čo sme kedysi ako ľudia dávnych dôb prirodzene nevedome mali v časoch, keď reč ešte len vznikala.

Ak reč nezaujato skúmame, môže sa nám stať zreteľným, že je vlastne živým celkom, organizmom, ktorého všetky zložky sa môžu podivuhodným spôsobom spájať. Keď hovoríme, používame služby tohto organizmu, ktorý má svoje zákonitosti. A ak chceme správne hovoriť, mali by sme sa s nimi oboznámiť. A to sa učíme nielen vyslovovaním, ale aj počúvaním. Aj nemluvňa predsa najprv načúva, veľmi pozorne načúva a pozoruje hovoriaceho, kým začne vyslovovať prvé napodobeniny hlások a slabiky.

Hlásky sú jednou z oblastí reči, ktorá nás bezprostredne vedie k reči samotnej a jej podstate – spoločne objavujeme, zažívame počúvaním, vycit'ovaním kvality jednotlivých hlások; a tým, že cvičenia spoločne alebo sami opakujeme, umožňujeme spätné pôsobenie hlásky na naše rečové ústroje. Tie sa postupne

nastavia tak, že môžeme hlásku vyslovovať so správnym nasadením a rezonanciou, ktorá jej zodpovedá. Ak sa započúvate do malého dieťaťa, ktoré sa učí vyslovovať prvé slabiky, tak vás možno prekvapí s akou čistotou, jasnosťou, zreteľnosťou to dokáže. Dnešný dospelý človek, ktorý neškolí „svoju reč“ takú čistotu nedosiahne.

V krátkosti môžeme naše snaženie zhrnúť: Najprv cvičíme zrozumiteľné jasné vyslovovanie hlások resp. slabík, prechádzame dychovými cvičeniami (čo tiež cvičíme cez hlásky) a cez slová a rytmy naplnené hláskami ku školeniu hlasu pomocou hlások a potom vedie naša cesta od reči samotnej ku štúdiu gest, čo nám potom v spätnom pôsobení umožňuje hovorenie, v ktorom sa gesto stáva živým.

Tomáš Akvinský kedysi povedal: „Slovo, ktoré vzniklo z hlások je koniec ciest božích a začiatok ciest človeka.“

Prežívaním hlások, uvedomovaním si prúdu dychu a rečového prúdu, hľadaním rovnováhy medzi hlasom a dychom atď. pomocou cvičení, dostávajú naše rečové orgány potrebnú vibračnú schopnosť, získavajú šikovnosť, ohybnosť, ale aj jemnosť pre vyslovovanie slova; to sa nám môže stať dobrou základňou pre schopnosť zažívať v reči muzikálne prvky. A to nás môže ďalej viesť k umeleckému hovoreniu. Na ďalšej ceste sa tak dostávame k rôznym štýlom recitovania, z ktorých má každý svoje zákonitosti a jemnosti a nakoniec aj ku samotným umeleckým textom. Tieto môžu v našom podaní odznieť tak, že v nich neprezentujeme svoju vlastnú osobnosť, ale počúvajúci môže skutočne zažiť to, čo chcel básnik svojím dielom odhaliť svetu.

Táto cesta vôbec nie je jednoduchá, ale stojí za to. A je vlastne jedno, v ktorej časti tejto cesty sa človek práve nachádza. Pretože, ak sa snaží načúvať, v načúvaní žasnúť, mať otázky a tieto trpezlivo počúvaním až vyhmatávať, človek nadobúda nový vnútorný intímny vzťah k reči; a v tomto približovaní sa k bytostnosti reči vzniká pre neho nový životný pocit a vníma sa obohatený svojím ľudským potenciálom.

Umenie reči – rečové utváranie je cestou pre človeka, ktorý dostal dar reči, aby sa mohol navonok vyjadriť – na ktorej sa učí novo prežívať sám seba a tým môže meniť sociálne vzťahy. Takto reč pomáha, aby bol človek ukotvený sám v sebe a zároveň mal vedomie pre dianie okolo seba.